

Božena Ostromečka — Frączak
Univerza v Lodžu

UDK 801.3:801.323.2=863=84

Slovensko-poljski slovar

(Nekatera vprašanja in rešitve)

1. Poljsko-slovenski kulturni stiki, ki so se med drugim začeli s prvimi prevodi iz poljske književnosti, trajajo več kot dvesto let. Prav zdaj mineva sto trideset let od izida prve poljske knjige, prevedene v slovenščino, do danes pa jih je izšlo več kot tristo. Skoraj dvajset let služi Poljsko-slovenski slovar Franceta Vodnika (1977) širokemu krogu slovenskih prevajalcev iz poljske književnosti in vsem Slovencem, ki pri službenih in zasebnih stikih uporabljajo poljski jezik. Za učenje poljščine imajo Slovenci na voljo učbenik Rozke Štefan (*Učbenik poljskega jezika*, Ljubljana 1969, s sodel. Władysława Łaciaka) in Poljske pogovore istih dveh avtorjev (*Poljski pogovori*, Ljubljana 1969).

Manjkal pa je slovensko-poljski slovar, zato sva se s Tonetom Pretnarjem, profesorjem primerjalne slovanske književnosti na Univerzi v Ljubljani, lotila dela. France Vodnik, ki je takrat še živel, je podprl najine namere, sam namreč ni nameraval nadaljevati slovarskega dela. Z Državno založbo Slovenije sva podpisala pogodbo in začelo se je desetletno delo, katerega rezultat je Slovensko-poljski slovar.

2. Slovensko slovaropisje ima v okviru dvo- in večjezičnih slovarjev bogato izročilo.¹ Naj omenim le nekaj najstarejših del, kot npr. Megiserjev nemško-latinsko-slovensko-italijanski slovar iz leta 1592, Alasijev italijansko-slovenski slovar iz leta 1607, Pohlinov slovensko-latinsko-nemški slovar iz l. 1781, Gutsmanov nemško-slovenski in slovensko-nemški slovar iz l. 1789 in končno najobširnejši Pleteršnikov *Slovensko-nemški slovar* (I 1894, II 1895). V tem pogledu slovensko slovaropisje ni nič zaostajalo za dosežki drugih slovenskih leksikografij. Tudi danes ni nič drugače — dvojezičnih slovarjev je presenetljivo veliko.

Drugače pa je z enojezičnimi slovarji. Navedemo lahko le Glonarjev slovar iz l. 1936. Šele od nedavna se slovenska leksikografija lahko pohvali s prvim besednjakom slovenskega knjižnega jezika, kakršen je brez dvoma *Slovar slovenskega knjižnega jezika* v petih zvezkih (Ljubljana 1970-1991), ki ga je izdala Slovenska akademija znanosti in umetnosti. To je prvi slovenski sodobni enojezični slovar. Vsebuje okrog 106 000 leksemov, zajemajočih obdobje od zadnjih tridesetih let 19. stoletja do danes.²

3. Avtorja sva se pri določanju izhodišča in obsega *Slovensko-poljskega slovarja* zgledovala po *Poljsko-slovenskem slovarju* F. Vodnika, saj nama je šlo za to, da bi lahko oba slovarja kot celota služila primerjalnim raziskavam. Nekatero sestavino je vendarle bilo treba spremeniti. Izkazalo se je, da znaten del od okrog 45000 gesel v *Poljsko-slovenskem slovarju* sodi med zastarelo izrazje, če ne celo arhaično, narečno in tuje, ki ni več v rabi, npr. *bistur*, *bitek*, *bitum*, *biureta*, *biustnik*,

¹ Pregled večjezičnih slovarjev povzemam po J. Toporiščiču, prim. J. Toporišič (1992). Enciklopedija slovenskega jezika. Ljubljana: DZS, s. 279.

² F. Jakopin, (1991). Slovenski knjižni jezik in njegov Slovar (SSKJ 1-5). V: XXVII. seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Ljubljana: FF, s. 47-57.

brožek, bróg, brustwer, brušcik, brukotłuk, blizenka, bajor, dłużyzna, dłuższość, dłużyca, dobadywać się, dużec, dużość, durniczka, dukwieć, przywyknienie, przywora, przywłoka, przywiez, podratować, podostatek in podobno. Treba je tudi dodati, da *Poljsko-slovenski slovar* v znatni meri odseva poljsko čtivo avtorja in izraze, s kakršnim se je F. Vodnik srečeval kot odličen prevajalec iz poljske književnosti.³ V dobršem delu gre za besedišče iz 19. stoletja in če bi ga iz slovarja izločili, bi se število gesel bržkone zmanjšalo na okrog 40000.

Tak obseg gesel pa sva predvidela tudi za *Slovensko-poljski slovar*. Šlo nama je za to, da bi se slovarja ujemala po obsegu besednega gradiva, načinu obdelave gesel in končno po obsegu celote — 1100 strani. Pri določanju obsega gesel sva se opirala tudi na razmerje med številom geselskih enot za posamezne črke v petzvezkovnem *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* in ga zmanjšala za 2,5 krat, kar je tudi dalo število 40000 gesel.

4. Ker nisva imela na voljo frekvenčnega slovarja, sva se morala pri izbiri gesel ravnati po lastnem občutku, upoštevajoč pri tem obstoječe slovenske dvojezične slovarje.⁴ Vendar to zaradi nekaterih posebnosti slovenščine in poljščine ni bilo zmeraj mogoče. V slovarju naj bi bilo zajeto tudi vse tisto enakopomensko besedje, ki ima v obeh jezikih različne slovnične lastnosti, npr. spol, število, vezljivost, vid, prehodnost ali drugačno pravopisno podobo. Zato so v slovarju tovrstne besede, ki se razlikujejo po:

- spolu: *fakultéta* (f), *frónta* (f), *kíno* (m), *kokaín* (m) — fakultet (m), front (m), kino (n), kokaina (f);
- spolu in pravopisu: *ávto* (m), *adút* (m), *benefíca* (f), *táksi* (m) — auto (n), atut (m) in atu (n. ind), benefis (m), taxi (n,f);
- pisavi: *anekdáta*, *cián*, *cínk*, *cioníst* — anegdota, cyjan, cynk, syjonista;
- vidu: *bazítrati* (im)pf, *cementítrati* (im)pf, *demonstrítrati* (im)pf — bazować, impf, cementować, impf, demonstrować, impf;
- vezavi: *molíti za zdравje* — prosic o zdrowie; *ograditi z mrežo* — ogrodzić siatką; *biti pri maši* — być na mszy; *żivetí pri teti* — mieszkać u cioci; *bogat z izkušnjami* — bogaty w doświadczenia; *strah za sina* — strach o syna.

Slovenski leksem in njegov poljski prevedek se lahko razlikujeta tudi po številu, kar je prav tako bilo treba navesti; od tod tudi oznake: pl t, sg t, pl + (najpogosteje v množini), npr.: *črevésje*, *črévje* sg t — jelita, trzewia pl t; *črevoškrgar -ja* zool — przedstrunowce (jelitodyszne) pl t; *ceponóžec -žca* zool widłonogi pl t; *cvíker, cvíkar -ja* — binokle pl t; *bukvice -vic* f pl t arh — książeczka; *brkljartja* pog — rupiecie, graty pl +; *drobtína* — okruszyna; 2 pl t — bułka tarta; *drsalka* — 1 łyżwiarka; 2 pl + łyżwy.

V slovar so vključene tudi tujke, celo tiste, ki so v obeh jezikih istovetne, a lahko predstavljajo besedotvorno osnovo za izraze, ki jih jezika tvorita po različnih tvorbenih vzorcih. To med drugim velja za vrsto samostalnikov in iz njih izpeljanih pridevnikov, npr.: *arabéska*, *arabésken* — arabeska, arabeskowy; *apokrif*, *apokrifén* — apokryf, apokryficzny; *azbést*, *azbéstén* — azbest, azbestowy; *biológija*, *biolóški* — biologia, biologiczny; *elíta*, *elíten* — elita, elitowy; *fotográf*, *fotográfski* — fotograf, fotograficzny; *frákcija*, *frákcijski* — frakcja, frakcyjny; *festiválen* — festiwal, festiwalowy.

Primerilo se je tudi, da so v slovarju v obeh jezikih istovetni samostalniki in iz njih izpeljani pridevniki, a imajo drugačne možne izpeljanke, npr. *máraton*, *máratonski* — maraton, maratoński, toda *maratónec* — maratończyk, *kávboj*, *kávbojski* — kawboj, kawbojski, toda *kávbojka* ne pomeni ženske kavboja, temveč western; podobno je *kavbojke* pl t — spodnie dżinsowe, dżinsy pl t.

³ F. Vodnik je med drugim prevedel *V puščavi in goščavi* Sienkiewicza, *Pepel in diamant* Andrzejewskega, *Noč in dneve* Dąbrowske, *Iwaskiewiczzeve Novele*, *Jastrunov biografski roman Mickiewicz*, *Legnicko polje* Kossak-Szczucke, *Pred pomladjo in Prah in pepel* Żeromskega. Izdal je tudi dva izbora poljskih novel (1937 in 1951). Veljiko njegovih prevodov je izšlo v literarnih revijah, prim. J. Pomorska (1987). France Vodnik 1903-1986. V: *Literatura na swiecie* 4 (189), s. 366.

⁴ Podatki o pogostnosti so znani le za manjše število leksemov in niso popolni. Predvsem pri redakciji gesel od črke T naprej sva uporabljala kartoteke SAZU in seznam gesel, ker zadnji zvezek SSKJ še ni izšel.

5. V slovar zaradi rednega besedotvornega ustreznika ni vključeno slovensko besedje iz naslednjih skupin:

- samostalniki s pripono *-ist*, — *išče* (*anarhist*, *ajdlíšče*) — poljsko: — *ista*, — *isko/ysko* (*anarchista*, *gryczyisko*);
- pridevniki, tvorjeni iz rastlinskih imen s pripono *-ov/-ev* (*malinov*, *kamličev*) — poljsko: *-owy* (*malinowy*, *rumiankowy*);
- pridevniki z obrazili na *-loški*, tvorjeni iz samostalnikov na *-logija* (*biolóški*, *geolóški*) — poljsko: *-logiczny* (*biologiczny*, *geologiczny*);
- samostalniki s pripono *-irati* (*betonirati*, *citirati*, *datirati*) — poljsko: *-ować* (*betonować*, *cytować*, *datować*);
- izrazi s tujimi predponami, npr. *a-*, *anti-* (*apolitičen*, *antidatirati*) — poljsko: *a-*, *anty-* (*apolityczny*, *antydatować*);
- zloženske z istovetnim prvim členom, npr. *aero-*, *bio-*, *belo-* (*aerodinámika*, *biogram*, *belobród*) — *aerodynamika*, *biogram*, *białobrody*.

V slovarju načeloma niso upoštevani narečni izrazi in omejeno je število arhaizmov (razen če niso pogosto sredstvo narečne stilizacije), saj sva želela upoštevati predvsem sodobni slovenski jezik in njegove številne različice.

Specialistično izrazje je upoštevano v obsegu, ki je potreben povprečno izobraženemu človeku.

6. *Slovensko-poljski slovar* podobno kot Vodnikov *Poljsko-slovenski slovar* v uvodu ne prinaša kratkega orisa slovenske slovnice. Razlog je v tem, da bo slovar izšel v Sloveniji, kjer tak pregled ne bi bil smiseln.⁵

Geslo je največkrat polnopomenska, npr. *akadémski*, *ávtor*, *baháč*, *béden*, *brzétí*, *drevenéti*, ali nepolnopomenska beseda, npr. *a*, *ako*, *bi*, *čez*, *če*, *koli*, pa tudi predpona, npr. *čez-*, *do-*, *pre-*, in prvi člen zloženk, npr. *aero...*, *avto...*, *blago...*, *čudo...* idr. Slovenski jezik ima namreč zelo razvejeno družino zloženk, tako je z opredelitvijo pomena prvega člena podano nekakšno usmerjevalno geslo. V Slovarju slovenskega knjižnega jezika je npr. s prvim členom *blag...* navedenih 56 zloženk, z *belo...* 42, z *aero...* 32 (za predstavo o obsežnosti pojava dodajam, da je v slovarski kartoteki več kot 150 zloženk s prvim členom *belo...*).

Zaradi varčevanja s prostorom so pri nekaterih geslih pravopisne, fonetične in sklanjatvene različice povezane v pare, le izjemoma tudi nekateri tipi besedotvornih variant, npr. *bifé*, *buffet* 'bufet, bar', *bagríst*, *bageríst* 'bagrysta', *bedéti*, *bdéti* 'nie spač, czuwać, opiekować się, pilnować', *kobál*, *kobálj* adv 'okrakiem', *brátíč*, *bratíč* -iča arh 'bratanek' *barján*, *barjàn*, 'ten, kot mieszka na bagnach', *bršlján*, *bršlín* 'bluszcz', *brńjavec* -vca, *brńnovec* -vca 'jałowcówka', *cmokáti*, *cmákati* 'cmokać, mlaskać', *crkávati*, *crkováti*, *eksp* 'padać, zdychać, umierać', *časnikarica*, *časnikarka* lit 'dziennikarka'.

V skladu s tradicijo slovenskih dvojezičnih slovarjev označujeva mesto in dolžino naglasa (pri *e* in *o* tudi ožino in širino), ne navajava pa intonacije. Pri podajanju naglasa in označevanju naglasnih dvojnic (navajava največ dve, čeprav Slovar slovenskega knjižnega jezika večkrat podaja štiri naglasne variante) sva uporabljala tudi pravopisni slovar — *Slovenski pravopis* (Ljubljana 1962).

7. Za samostalniškim geslom sta pogosto navedena končnica edninskega roditelja in spol. Spol je dosledno naveden le pri ženskih samostalnikih na soglasnik (z izjemo pripone *-ost*), npr. *nit* (f) in moških na samoglasnik, npr. *šêrpa* (m), *táksi* (m), *bidé* (m), *bistró* (m), *kanú* (m), medtem ko v drugih primerih to ni bilo potrebno. Kadar se slovenski in poljski samostalniki razlikujejo po spolu,

⁵ Poljaki lahko uporabljajo učbenik slovenskega jezika, ki je izšel na Poljskem, prim. T. Pretnar, E. Tokarz (1980). Slovenščina za Poljake. Katowice.

je ta označen v obeh jezikih, npr. *akvarél* (m) — akwarella (f), *biró* (m), — biuro (n), *búkev* (f) — buk (m), *tópol* (m) — topola (f).

Končnica edninskega rodilnika je skupaj s končajem osnove navedena le v primeru glasovne premene v osnovi ali njene razširitve, npr. *átek -tka*, *brátec -tca*, *čebèr -bra*, *bréskev -kve*, *bistró -ja*, *céstar -ja*, *koló -esa*, *máti -ere*, *téle -éta*, *vrème -ena*, pa tudi, če gre za neredno končnico, npr. *grád -ú*, *-a*, *móst -ú*, *-a*, *zíd -ú*, *-a*. V slovarju so navedene tudi vzporedne končnice množinskega imenovalnika, npr. *góstje*, *gósti*, *študéntej*, *študénti*, *cvetóvi*, *cvéti*, *blága*, *blagóvi* itd.

Pri glagolih je zmeraj naveden tudi vid, končnica 1. osebe ednine pa le tedaj, če ima glagol vzporedne končnice, npr. *blebetáti -tám*, *-éčem*, *bleketáti -tám*, *-éčem*, *fofotáti -tám*, *-óčem* ali če se sedanjiška osnova razlikuje od nedoločnika (razen pri glagolih s pripono *-ovati*, *-evati*, *-avati*, *-ivati*), prim. *doplésti -plétem*, *dopléti -plévem*, *dopéti -pójem*, *dosódti -sódim*, *dřsniti -em*.

V slovarju so navedene vse nadomestne osnove.

8. Za slovnimi določili je naveden pomen, pred njim pa lahko stoji kronološka, slogovna, socialnozvrstna oznaka itd. Če oznaka stoji za poljskim izrazom, velja le za prevedek. Navajanje kvalifikatorjev (v slovenskem delu gesla ali za poljskim prevedkom) je bilo potrebno zato, ker prevedek pogosto sodi v drugo zvrstno različico kot slovenski leksem ali ima drugačno čustveno zaznamovanje oziroma se od njega kako drugače razlikuje, npr.: *beráč*, 'žezbrač, dziad', toda *beráčón* pej 'žezbrač'; *bombážén*, *bombážév* 'bawemniany' toda *bombážast* pog 'bawemniany'; *drát* pog 'druť', *žíca*; *féhtati* pog 'prosić'; *krčmár* 'karczmaz', toda *bírt* pog 'karczmaz'; podobno *křćma* 'karczma' in *birtłja* pog 'karczma'; *dřn* arh 'darní, darnina, darnia' → *ruša*; *spomlád* arh 'wiosna' → *pomlad*; *dúdlar* 1 'dudziarz'; 2 *žarg* 'kujon'.

Število kvalifikatorjev je omejeno na najnujnejše (skupaj 65, od tega je 33 slovnimi oznak in izrazov),⁶ da bi Poljakom in drugim uporabnikom olajšala uporabo slovarja, sva za osnovo krajšave uporabljala latinske ali mednarodne izraze. Ker je tako stališče slovenskemu slovaropisju tuje, se je med slovenskimi jezikoslovci sprožila polemika. Mnenja so bila različna. Puristi so zahtevali rabo slovenskega izrazja, končno pa je prevladalo mnenje sestavljalcev. V Uvodu je seznam oznak s krajšavami v latinski, slovenski in poljski obliki.

9. Naslednja pomembna sestavina je prevedek slovenskega leksema. Prizadevala sva si navajati vse možne sopomenke, npr. *ábotnost* 'głupstwo, brednia, bzdura', *ágilen* 'żywy, ruchliwy, aktywny, przedsiębiorczy', *ájbiš* 'ślaz, malwa', *barába* 'łotr, szelma, hultaj', *brezuspéšen* 'bezkuteczny, nieskuteczny, daremny, bezowocowy', *dežéven* 'deszczowy, dżdżysty, słotny'; *drénovec* 'niedołega, niezdarą, niezguła, niedorajda', *dovtíp* 'dowcip, kawał, żart'.

Kadar ni bilo poljskega leksikalnega ustreznika, je navedena njegova protipomenka, npr. *desníčar* 1 praworęczny, ant mańkut; 2 prawicowiec.

Včasih geslu neposredno ne sledi prevedek, ampak frazeološka zveza in šele nato njen prevod. To pomeni, da geselska beseda ne nastopa kot samostojna enota, ampak je rabljena le ali predvsem v navedeni stalni zvezi, npr. *Arhimédov* ~ zakon pravo Archimedes; *Céltzijev* ~a lestvica skala Celsjusza; *Dámoklejev* ~ meč miecz Damoklesa (Damoklesowy); *blážév* eksp ~ žegen do ničzego (nic nie warte): *ta zdravila so* ~ te lekarstwa są do ničzego; *fúć* eksp *biti* ~ być do ničzego: *danes sem čisto* ~ dzisiaj jestem zupełnie do ničzego; *všéč* adv *biti* ~ podobać się: *to dekle mi je všéč* ta dziewczyna mi się podoba; *postati* ~ spodobać się: *naposled mi je tudi to postalo* ~ w końcu i to mi się spodobało.

⁶ H. Orzechowska je v oceni Poljsko-slovenskega slovarja avtorju očitala čezmeren obseg sistema oznak (naštela jih je kar 115).

10. Za vsak slovenski leksem ni bilo mogoče najti prevedka ali protipomenke. Zato sva morala pomen večkrat opredeliti na različne načine, npr. z opisom dejanskega pomena: *ávba* 'kobiece nakrycie głowy w stroju ludowym podobne do czepka (czepca)', *berívka* 'gatunek wczesnej sałaty', *brucka* 'studentka pierwszego roku', *cvíček* 'rózowe, kwašne wino', *cvétnik* 1 III 'antologia, wybór, wypisy; 2 gatunek białych ziemniaków'.

Drug način je strukturalnopomenska opredelitev, npr. *ambicióznež* pej 'człowiek przesadnie ambitny', *fíčkar* 'właściciel małej zastawy', prim. *fíčko* 'auto, mała zastawa', *cankarjánec* 'naśladowca stylu Cankara', *molívec* 'człowiek (często) modlący się'.

Večkrat gre za opredelitev področja, npr. *barvnokóžec* 'kolorowy (o człowieku): *belci* in *barvnokožci* 'biali i kolorowi'; *buzaránt* pej 'pedał' (o człowieku), *črédnica* arch 'pasterka (o kobiecie)', *dolgín* 'wysoki człowiek, tyczka (o mężczyźnie)'.

Strukturalna opredelitev pomena je pogosto uporabljena pri pridevnikih ter nekaterih tipih samostalnikov in glagolov. Če gre za slovenske pridevnike, je bila težava v tem, da jim v poljskem besedilu večkrat ustrezajo predložni ali nepredložni samostalniki (največkrat v roditeljski, pa tudi v drugih sklonih), kar je zahtevalo strukturalno opredelitev pomena in sobesedila, ki je ponazarjala skladajnsko razliko, npr. *dédnosten* adj od *dednost*: *-stna* teorija teoria dziedziczności; *délovni* adj od *delo*: ~ *človek* człowiek pracy, *-a pogodba* umowa o pracę, ~ *čas* czas pracy; *divjačínski* adj od *divjačina*: *-a jed* potrawa z dziczyzny; *dléten* adj od *dleto*: ~ *ročaj* rączka dłuta, *-na obdelava* obróbka dłutom; *čájén* adj od *čaj*: *-jna žlička* łyżeczka do herbaty, *-jno pecivo* ciasteczka do herbaty, drobne ciasteczka. Slovenski pridevnik lahko ima ustrezen poljski prevedek, prav tako pridevniški, vendar je njegova raba večkrat omejena na strokovno izrazje ali stalne izrazne zveze, npr. *mésten* miejski: *-stne pravice* prawa miejskie toda *~tni očetje* ojcowie miasta; *cvéten* 'kwiatowy': *~tni prah* pyłek kwiatowy: *~tni listi* liście kwiatowe, *~tni venec* korona kwiatowa, toda *cvetličén* 'kwiatowy', *dotyczący kwiatów*: *~čna greda* grządka kwiatów: *~čni lonec* doniczka do kwiatów, *~čni vzorec* wzór w kwiaty.

Težava v zvezi s pridevniki je tudi v tem, da je v slovenskem jeziku iz iste podlage tvorjenih več pridevnikov, ki pa jim v poljskem jeziku ustreza en sam prevedek, npr. *bencínov* in *bencínski* benzynowy, *dlákav*, *dlákast* owłosiony, *děžjev*, *děžnat*, *dežéven*, *dežévnat* deszczowy, dżdżysty, słotny, *fragmentáren*, *fragmentáričen* fragmentaryczny, *molékulski*, *molekuláren* molekularny.

Spet drugačen primer strukturalne določitve pomena so samostalniške in glagolske pomanjševalnice, npr. *bodálce* dem od *bodalo* (kindžal), *bótrček* dem od *boter* (kum), *bótrica* dem od *botra* (kuma), *délavček* dem od *delavec* (robotnik, pracownik, działacz), *domovínica* dem od *domovina* (ojczyzna), *ájčkati* dem od *ajati* (spać, lulać, kołysać, bujać), *spánčkati* dem od *spati* (spać).

11. V primerih, ko se splošna raba razlikuje od jezikovne norme ali če se leksem kot leksikalna (geselska) enota obnaša drugače kot besedilna enota, se mora slovaropisec odločiti za vrsto opisa. To vprašanje se je pojavilo pri samostalnikih za osebe ženskega spola, posebno v poimenovanjih poklicev, položajev in naslovov, npr. *arheológinja*, *filológinja*, *profésorica*, *diréktorica*, *detektívka* in drugih, npr. *dvomljívka*, *dnínarica*, *ábotnica* itd. Spraševala sva se, ali naj se v takih primerih odločiva za besedotvorno določitev pomena tipa: oblika ženskega spola od *arheolog*, *filolog*, *profesor*, *direktor*, *detektiv*, *dvomljivec* itd. ali drugače: kobieta, pani archeolog, filolog, profesor. Nazadnje sva se v takih primerih odločila za področno definicijo, npr. *arheologinja* archeolog (o kobiecie) in sobesedilo: *bila je odlična* ~ ; podobno: *filologinja*, *detektivka* itd.

Enako sva ravnala v primeru, če je slovenskim leksemom moškega in ženskega spola ustrezal poljski prevedek dvojnega spola, npr. *brblja* eksp gaduła (o ženski) in *brbljác* eksp gaduła (o moškem); *dvomljívec* niedowiarek (o moškem), *sceptyk* in *dvomljívka* niedowiarek (o ženski), *sceptyczka*; *dolgočasnéž* nudziarz, *maruda* (o moškem) in *dolgočasnica* nudziara, *maruda* (o ženski). Večkrat pa je bilo treba posamezna poimenovanja za ženski spol izraziti drugače, npr. *ábotnéž*, *ábotnik* głupi mężczyzna in *ábotnica* głupia kobieta; *bélec* biały mężczyzna in *béłka* biała kobieta; *dnínar* dniówkarz, *dníwkowy* in *dnínarica*, *dnínarka* kobieta pracująca na dniówki.

12. Za konec je treba še dodati, da so posamezni pomeni ločeni z arabskimi številkami, po potrebi pa tudi ponazorjeni s kratkim sobesedilom, npr. *besednják* 1 arch słownik → *slovar*; 2 słownictwo, zapas słów; *bérgla* 1 kula: *oprt ob -o* oparty o kulę; 2 szczudło: *hoditi po (na) -ah* chodzić na szczudłach; *buren -rna* 1 głośny, hałaśliwy: — *smeh* głośny śmiech; 2 burzliwy: *-rni časi* burzliwe czasy.

Zadnja sestavina geselskega člena je frazeologija, navedena na koncu gesla ali opredelitve pomena, na katerega se nanaša. O tem, da sva pripisovala frazeologiji velik pomen, pričajo takšna gesla, kot npr. *blagó*, *beséda* in veliko drugih, prim. *blagó trgovina z belim ~om* handel kobietami, *razsuto ~* towar sprzedawany luzem (na wage), *dobro ~ se samo hvali* dobry towar wiechy nie potrzebuje, dobrego towaru nie potrzeba zachwalać *pog*; *beséda* 1. słowo, wyraz: *nove ~e* nowe wyrazy; *dati, držati, prelomiti ~o* dać, złamać słowo, dotrzymać słowa, *uvodna ~a* słowo wstępne, *spremna ~* wprowadzenie; 2 mowa, rozmowa: *~ o osebni dohodkih* rozmowa o poborach (płatcach), *o tem ni bilo ~e* o tym nie było mowy; 3 język: *govorjena in pisana ~* język mówiony i pisany; *~ je dala ~* o zaczęliśmy rozmawiać, *~ je meso postala* słowo stało się ciałem, *obračati (zavijati) ~e* przekrecać słowa, *položiti ~o na jezik* wypowiedzieć, *vzeti ~o nazaj* odwołać to, co się powiedziało, *vezana ~* poezja, *nevezana ~* proza.

Prevedel
Niko Jež
Ljubljana

Seznam okrajšav

adj	adiectivum	pridevnik	przymiotnik
adv	adverbium	prislov	przysłówek
ant	antonyma	antonim	antonim
arch	archaismus	arhaizem zastarela beseda	arhaizem wyraz przestarzały
dem	deminutivum	pomanjševalnica	zdrobnienie
eksp	expressivus	ekspesivno	ekspresywny
f	femininum	ženski spol	rodzaj żeński
ind	indeclinabile	nesklonljivo	wyraz nieodmienny
(im)pf	(im)perfectivum verbum	dvovidje	czasownik dwuaspektowy
m	masculinum	moški spol	rodzaj męski
n	neutrum	srednji spol	rodzaj nijaki
pl +		pretežno v množini	najczęściej w liczbie mnogiej
pl t	pluralia tantum	samo množinsko	rzecz. mające tylko liczbę mnoga
pog	colloquialis	pogovorno	wyraz potoczny
sg t	singularia tantum	samo edninsko	rzecz. mające tylko liczbę pojedynczą
zool	zoologia	zoologija	zoologia
žarg	sermo perplexus	žargon	žargon

Božena Ostromečka – Frączzak

UDK 801.3:801.323.2=863=84

STRESZCZENIE

SLOVENSKO-POLJSKI SLOVAR

Ustalając założenia, zakres materiału i sposób opracowania autorzy *Słownika słoweńsko-polskiego* nawiązywali w dużym stopniu do *Słownika polsko-słoweńskiego* F. Vodnika, chodziło im bowiem o to, aby oba słowniki stanowiły całość przydatną do badań porównawczych. Eliminując archaizmy, dialektyzmy i wyrazy obce, które wyszły już z użycia, zmniejszyli w porównaniu z Vodnikiem liczbę haseł z 45000 do około 40000. Brak słownika frekwencyjnego spowodował, że autorzy, przy doborze haseł, oprócz innych słowników słoweńsko-obcojęzycznych i trzech tomów *Slovarja slovenskega knjižnega jezika* (do litery Pren), musieli kierować się własnym wyczuciem językowym. Zdecydowali zatem, by w słowniku znalazły się leksemy, które choć znaczeniowo identyczne mają w obu językach różne cechy gramatyczne (rodzaj, liczbę, rekcje, aspekt, tranzytywność), odmienną ortografię lub takie wyrazy obce, które na podstawie identycznej w obu językach bazy słowotwórczej tworzone są według odmiennych wzorów derywacyjnych (różnicę w derywatach przymiotnikowych). Pominęto zaś część leksemów słoweńskich ze względu na regularność ekwiwalentów

słowotwórczych, w zasadzie nie uwzględniono wyrazów gwarowych. Poszczególne hasło stanowi samodzielny lub synsemantyczny leksem; często warianty ortograficzne, fonetyczne i fleksyjne połączone są w pary, wyjątkowo zaś niektóre typy wariantów słowotwórczych. Zaznaczone jest miejsce i długość akcentu, przy *e i o* także wąskość i szerokość. Po hasle rzeczownikowym podawana jest często końcówka genetivu *sg*, w uzasadnionych przypadkach rodzaj, przy czasownikach zawsze aspekt i końcówki I os. *sg*, jeśli chodzi o formy równoległe lub zmieniony temat w odniesieniu do bezokolicznika, odnotowane są też wszystkie formy supletywne. Liczba kwalifikatorów została ograniczona tylko do niezbędnych (65). Jako translaty słoweńskiego leksemu autorzy podawali jego możliwe synonimy, w przypadku braku odpowiednika podany jest antonim, często też związek frazeologiczny. W przypadku braku translatu autorzy musieli podać definicję strukturalno-znaczeniową, zakresową lub ilustrować znaczenie kontekstem (wskazującym na różnicę składniową). Autorzy wielką wagę przywiązywali też do frazeologii.